

Yetişkin Bağlanma Boyutları İçin Yeni Bir Ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk Örnekleminde Psikometrik Açından Değerlendirilmesi

Emre Selçuk* Gül Günaydın Nebi Sümer Ahmet Uysal
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada, yetişkin bağlanma boyutlarının ölçümü için geliştirilen Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin (YİYE-II) Türk öğrenci örneklemini için güvenilirliği ve geçerliği incelenmiştir. Betimleyici ve doğrulayıcı faktör analizleri YİYE-II'nin bağlanmada kaçınma ve kaygı davranışlarını temsil eden iki faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Kaçınma ve kaygı boyutlarının ilgili diğer değişkenlerle gösterdiği ilişki, YİYE-II'nin geçerliğini desteklemektedir. Ayrıca, YİYE-II ile ölçülen boyutların yüksek düzeyde iç tutarlılığa ve test-tekrar test güvenilirliğine sahip olduğu bulunmuştur. Bulgular doğrultusunda araştırmacılara yetişkin bağlanmasının ölçümünde, diğer ölçüklere göre daha yüksek ölçüm duyarlılığına sahip olan YİYE-II'yi kullanmaları önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yetişkin bağlanması, kaygı, kaçınma, güvenilirlik, geçerlik

A New Scale Developed to Measure Adult Attachment Dimensions: Experiences in Close Relationships-Revised (ECR-R) - Psychometric Evaluation in a Turkish Sample

Abstract

In this study, the reliability and validity of Experiences in Close Relationships-Revised (ECR-R), a scale developed to measure adult attachment dimensions, were examined in a Turkish student sample. Exploratory and confirmatory factor analyses revealed that ECR-R has a two-factor solution representing attachment-related avoidance and attachment-related anxiety. The relationships of avoidance and anxiety dimensions with the related variables support the validity of ECR-R. Moreover, it is found that the dimensions measured by ECR-R have high internal consistency and test-retest reliability. In light of these findings, it is suggested that researchers use ECR-R, which has higher measurement precision as compared to other scales, in the assessment of adult attachment.

Key Words: Adult attachment, anxiety, avoidance, reliability, validity

*Yazışma Adresi: Emre Selçuk, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 06531, Ankara.

E-posta: e118812@metu.edu.tr

Yazar Notu: Bu araştırma Orta Doğu Teknik Üniversitesi tarafından BAP-2005-01-04-01 numaralı araştırma projesi kapsamında desteklenmiştir.

Bowlby (1969, 1973), bağlanma kuramında kişinin erken yaşlarda ilgi-bakımını (caregiving) üstlenen kişiyle kurduğu ilişkinin ileride onun duygu, düşünce ve davranışlarında belirleyici rol oynadığını öne sürmüştür. Hazan ve Shaver (1987, 1994; Shaver, Hazan ve Bradshaw, 1988), kişinin çocukken bağlanma figürüyle kurduğu ilişkinin bir benzerini yetişkinlikte romantik ilişkide bulunduğu kişiyle de kurduğunu öne sürmüş ve buradan hareketle bağlanma kuramının yetişkinlikteki romantik ilişkiler için de kullanılabileceğini göstermişlerdir. Bu araştırmacıların çalışmalarıyla birlikte, bağlanma kuramı, sosyal psikologlar tarafından yetişkinlerin duygu, düşünce ve davranışlarını incelemekte sıkça kullanılan bir kuram haline gelmiştir. Hem bireysel (örn., stresle başa çıkma; Mikulincer ve Florian, 2001) hem de kişiler arası (örn., romantik ilişki doyumu; Mikulincer, Florian, Cowan ve Cowan, 2002) psikolojik süreçleri açıklayıcı gücü olması, bağlanma kuramını sosyal psikolojinin en popüler kuramlarından biri yapmıştır.

Geçtiğimiz 18 yıllık sürede sosyal psikolojide bağlanma çalışmalarında izlenen temel strateji, katılımcıların bağlanma stillerini öz bildirim yoluyla ölçmek ve bu stillerin kuramsal olarak bağlanma ile ilişkili olan sonuç değişkenleriyle olan ilişkisini korelasyonel veya deneysel olarak incelemek olmuştur. Dolayısıyla, güvenli ve güvensiz bağlanma stiline sahip insanları birbirinden net olarak ayıran, psikometrik açıdan güçlü ölçüm araçlarına ihtiyaç duyulmuş ve bağlanma stillerini ölçmek için çok sayıda ölçek geliştirilmiştir. Bağlanma stillerinin öz bildirim yoluyla ölçümü bağlanma araştırmacıları arasında hala tartışma konusudur (Fraley ve Shaver, 2000).

Bu çalışmanın amacı, Fraley, Waller ve Brennan (2000) tarafından geliştirilen Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin (YİYE-II; Experiences in Close Relationships-Revised; ECR-R) Türkçe'ye kazandırılması ve Türk örneklemini üzerinde psikometrik özelliklerinin sınanmasıdır. Bu amaç doğrultusunda, ilk olarak bağlanma stillerinin ölçümü konusundaki gelişmelerden kısaca bahsedilecek ve YİYE-II tanıtılacaktır. Daha sonra, YİYE-II'nin güvenilirliği ve geçerliğine ilişkin bulgular sunulacaktır.

Bağlanma Stillerinin Ölçümü ve YİYE-II

Yetişkinlerin bağlanma stillerinin ölçümüne ilişkin çalışmalar 1980'lerin ortalarında başlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda yetişkinlerin bağlanma stillerini Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall'un (1978) sınıflandırması (güvenli, kaygılı ve kaçınan) temelinde ayıran iki ana ölçüm yöntemi ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi, klinik psikolojide kullanılan görüşmeye dayalı ölçümdür. Main ve arkadaşları (George, Kaplan ve Main, 1985; Main, Kaplan ve Cassidy, 1985) Yetişkin Bağlanma Görüşmesini (YBG; Adult Attachment Interview) geliştirmişlerdir. Bir bir buçuk saat süren YBG'nin amacı, kişinin çocuklukta ebeveynleriyle yaşadığı ilişkiler hakkında anlattıklarından hareketle onun "bağlanmaya ilişkin zihinsel temsilini" ortaya çıkarmaktır (YBG hakkında daha ayrıntılı bilgi için, bkz., Hesse, 1999).

Bağlanma stillerinin ölçümünde benimlenen ikinci yöntem ise sosyal psikoloji çalışmalarında kullanılan öz bildirim yoluyla ölçümdür. Yetişkin bağlanma stillerini sınıflandırdıkları ilk çalışmalarında Hazan ve Shaver

(1987), katılımcıların bağlanma stillerini her biri Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) tanımladığı bir bağlanma stiline karşılık gelen üç paragrafla ölçmüşlerdir. Daha sonraki yıllarda sosyal psikologlar araştırmalarını bu ölçek veya bu ölçeğin değişkeleri olarak kabul edilebilecek ölçekleri (örn., Bartholomew ve Horowitz, 1991; Collins ve Read, 1990; Feeney, Noller ve Hanrahan, 1994; Mikulincer, Florian ve Weller, 1993; Simpson, 1990) kullanılarak yürütmüşlerdir.

Yetişkin bağlanmasında temel boyutları belirlemek amacıyla Brennan, Clark ve Shaver (1998), en sık kullanılan bağlanma ölçeklerini biraraya getirmiş ve ortaya çıkan 323 maddeli ölçeğe faktör analizi uygulamışlardır. Bu analiz sonucunda araştırmacılar, yetişkin bağlanma davranışlarının “bağlanmaya ilişkin kaygı” ve “bağlanmaya ilişkin kaçınma” olarak iki boyutta tanımlanabileceğini göstermişlerdir. Yine bu çalışmanın sonucunda Brennan ve arkadaşları, bu iki boyutun da on sekizer maddeyle ölçüldüğü Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri’ni (YİYE; Experiences in Close Relationships Inventory) geliştirmişlerdir (Bağlanma ölçümleri konusunda daha ayrıntılı bir tarihe için, bkz., Sümer, baskıda).

Fraley ve arkadaşları (2000) tarafından geliştirilen Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II, YİYE’nin madde tepki kuramı (Hambleton, Swaminathan ve Rogers, 1991) temelinde değiştirilmiş halidir. Geleneksel ölçek geliştirme tekniklerinin önemli bir kısıtlılığı, ölçüm duyarlılığının ölçülen psikolojik özelliğin her noktasında aynı olduğu varsayımına dayanmasıdır. Madde tepki kuramı, ölçüm duyarlılığının ölçülen özelliğin farklı değerleri için farklı düzeyde olabileceğini hesaba katar. Bu özelliğiy-

le, madde tepki kuramı temelinde geliştirilen bir bağlanma ölçeğinin daha yüksek ölçüm duyarlılığına sahip olacağı ve ölçülen bağlanma stillerinin sürekliliği ve istikrarı gibi araştırmacılar için önemli konularda daha güvenilir sonuçlar alınacağı öngörülmüştür (Fraley ve ark., 2000).

Brennan ve arkadaşları (1998) tarafından oluşturulan madde havuzunu kullanan Fraley ve arkadaşları (2000), madde tepki kuramına göre yaptıkları analiz sonucunda en yüksek ayırdatme değerine sahip 18 kaygı ve 18 kaçınma maddesini seçerek YİYE-II’yi oluşturmuşlardır. Oluşturulan bu yeni ölçeğin 18 kaçınma maddesinin 13’ü ve 18 kaygı maddesinin 6’sı YİYE ölçeğiyle ortak, diğer 17 madde ise YİYE ölçeğinden farklıdır. Fraley ve arkadaşları, simülasyon analizleri yoluyla YİYE-II’nin sıklıkla kullanılan diğer bağlanma ölçeklerinden daha yüksek ölçüm duyarlılığına sahip olduğunu göstermişlerdir.

YİYE-II’nin farklı kültürlerde geçerliğini sınanan sadece bir çalışmaya rastlanmıştır. Sibley ve Liu (2004), YİYE-II’nin faktör yapısını Yeni Zelandalı bir örneklem üzerinde incelemişlerdir. Çalışmaları sonucunda araştırmacılar, ölçeğin orijinal faktör yapısının korunduğunu ve ölçeğin boyutlarının kısa vadede yüksek düzeyde istikrar gösterdiğini gözlemlemiştir.

Şu anki çalışma, hem mevcut bağlanma ölçekleri arasında en yüksek ölçüm duyarlılığına sahip YİYE-II’nin psikometrik özelliklerini ayrıntılı olarak incelemek, hem de bu ölçeği Türkiye’deki bağlanma araştırmacılarının kullanımına sunmak amacıyla tasarlanmıştır. Bu doğrultuda YİYE-II’nin iki faktörlü yapısının

Türk örnekleme üzerinde ne oranda temsil edildiği, alt boyutlarının iç tutarlılıkları ve test-tekrar test güvenilirlikleri incelenecektir. Madde tepki kuramının model temelli bir yaklaşım olmasından ötürü, Fraley ve arkadaşlarının (2000) önerisi doğrultusunda betimleyici faktör analizinin yanı sıra doğrulayıcı faktör analizi de yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci amacı, YİYE II'nin ele alınan örnekleme geçerliğine ilişkin bilgi sunmaktır. Bu amaçla, YİYE'nin temel boyutlarıyla yetişkin bağlanmasıyla kuramsal olarak ilişkili olan çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmektedir. Geçmiş çalışmalar (örn., Bylsma, Cozzarelli ve Sümer, 1997) güvenli bağlanmanın (düşük kaygı, düşük kaçınma) yüksek özsayı ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla, YİYE-II'nin kaygı ve kaçınma boyutlarının özsayı ile olumsuz yönde ilişkili olduğu öngörülmektedir. Kaygılı bireyler, bağlanma sistemini yüksek etkinleştirme (hyperactivation) stratejileri (Cassidy ve Kobak, 1988) sonucunda bağlanma figürleri ile olan psikolojik mesafeyi en aza indirmeyi isterler (Mikulincer ve Florian, 2001). Bu da, bağlanma figüründen ayrılmakta güçlük çekme ve bağlanma figürü tarafından sürekli fark edilme isteği gibi sonuçlara yol açar. Bu nedenle, YİYE-II'nin kaygı boyutunun onaylanmama kaygısı, ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme ile ilişkili olacağı öngörülmüştür. Kaçınan kişiler ise, bağlanma sistemini düşük etkinleştirme (deactivation) stratejisi (Cassidy ve Kobak, 1988) sonucu, kendi kendine yetmeye aşırı şekilde odaklanmaktadır (Mikulincer ve Florian, 2001). Bu nedenle, YİYE-II'nin kaçınma boyutunun yalnızlıktan hoşlanma ile ilişkili olacağı beklenmektedir. Son olarak, yetişkin bağlanması yazınındaki

en kuvvetli bulgulardan biri, güvenli bağlanmanın ilişki doyumu ile olumlu yönde ilişki göstermesidir (Mikulincer ve ark., 2002). Dolayısıyla, YİYE-II'nin kaygı ve kaçınma boyutlarının ilişki doyumu ile olumsuz yönde ilişkili olacağı öngörülmektedir.

Yöntem

Örnekleme ve İşlem

Bu araştırmanın verileri farklı bağlanma ölçeklerinin psikometrik kalitesine ilişkin yürütülen bir çalışma kapsamında toplanmıştır (Sümer, Selçuk ve Günaydin, 2005). Katılımcılar Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde okuyan 256 lisans öğrencisinden oluşmaktadır (% 45 kadın, % 55 erkek). Katılımcıların yaş ortalaması 20.85'tir ($S = 1.45$). 112 (%44) katılımcı karşı cinsten biriyle romantik ilişki yaşadığını ifade etmiştir. Romantik ilişki içerisinde olan katılımcıların ortalama ilişki süresi 16.54 aydır ($S = 15.74$).

Katılımcılar, demografik sorular ve ölçeklerden oluşan anket bataryasını gruplar halinde, önceden planlanan derslerde doldurmuşlardır. Katılımcılara çalışmanın, yakın ilişkileri hakkındaki duygu ve düşüncelerini belirlemek üzere yapıldığı ve kimliklerinin gizli tutulacağı söylenmiştir; ancak tekrar test çalışmasının yapılabilmesi için sonradan hatırlayacakları bir numara belirtmeleri istenmiştir.

YİYE-II'nin test-tekrar test güvenilirliğini belirleyebilmek için 86 katılımcıya (%42 kadın, %58 erkek) altı hafta sonra tekrar ulaşılmış ve bağlanma ölçümü yapılmıştır. Bu katılımcıların yaş ortalaması 20.19'dur ($S = 1.15$).

Veri Toplama Araçları

Demografik Ölçümler. Anketin ilk kısmında, katılımcıların yaş ve cinsiyet gibi demografik özelliklerine ve romantik ilişkilerine yönelik sorular yer almıştır.

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II). Fraley ve arkadaşlarının (2000) geliştirdiği “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II” 18’i kaygı (örn., “Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.”) 18’i kaçınma (örn., “Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak bana zor gelir.”) boyutlarını ölçen toplam 36 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılardan, her bir maddenin romantik ilişkilerindeki duygu ve düşüncelerini ne oranda yansıttığını 7 aralıklı ölçekler üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir (1 = hiç katılmıyorum, 7 = tamamen katılıyorum). İlgili boyutları ölçen maddeler ayrı ayrı toplanıp ortalamaları alınarak her bir katılımcı için kaygı ve kaçınma sürekli puanları hesaplanmıştır.

YİYE-II Türkçe’ye çevrilirken standart çeviri-tekrar çeviri yöntemi kullanılmıştır. Alandan üç uzman ölçekleri ayrı ayrı Türkçe’ye çevirdikten sonra tartışmalar sonunda tek bir çeviri üzerinde uzlaşmıştır. Bu Türkçe form daha sonra iki dili de çok iyi konuşabilen bir yüksek lisans öğrencisi tarafından İngilizce’ye çevrilmiştir. Karşılaştırmalar sonucunda tutarsızlıklar giderilerek ölçeğe son şekli verilmiştir.

YİYE-II’nin faktör yapısı ve iç tutarlığına ilişkin bilgiler, bulgular bölümünde yer almaktadır.

Sosyotropi-Otonomi Ölçeği. Beck, Epstein, Harrison ve Emery (1983) tarafından geliştirilen

ve Türkçe’ye Şahin, Ulusoy ve Şahin (1993) tarafından uyarlanan 60 maddelik Sosyotropi-Otonomi Ölçeği bağımlılığa ve özerkliğe dayalı kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Sosyotropi Ölçeği onaylanmama kaygısı, ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme alt ölçeklerinden, Otonomi Ölçeği ise kişisel başarı, özgürlük ve yalnızlıktan hoşlanma alt ölçeklerinden oluşmaktadır.

Bu çalışmada, bağlanma alt boyutlarıyla kuramsal yakınlığı dikkate alınarak ve Sümer ve Güngör’ün (1999) çalışmasına paralel olarak Onaylanmama Kaygısı, Ayrılık Kaygısı, Başkalarını Memnun Etme ve Yalnızlıktan Hoşlanma alt ölçekleri kullanılmıştır. Değerlendirmeler 7 basamaklı ölçekler üzerinde yapılmıştır (1 = beni hiç tanımlamıyorum, 7 = bütünüyle beni tanımlıyorum). Onaylanmama kaygısını ölçen 10 (örn., “Diğer insanların hoşlanmayacağını düşünerek söyleyeceğim şeyleri dikkatlice seçerim.”), ayrılık kaygısını ölçen 13 (örn., “Sevdiğim insanlardan ayrı olmak benim için zordur.”), başkalarını memnun etmeyi ölçen 7 (örn., “İnsanlara hayır demek bana zor gelir.”) ve yalnızlıktan hoşlanmayı ölçen 6 (örn., “Çevremde başka insanların olmasına ihtiyaç duymadan, bütün bir gün rahatça tek başıma kalabilirim.”) madde bulunmaktadır. Bu alt ölçekler için Cronbach alfa katsayıları sırasıyla .81, .84, .64 ve .69 olarak bulunmuştur.

Rosenberg Özsaygı Envanteri. Özsaygının ölçülmesinde Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye Çuhadaroğlu (1986) tarafından uyarlanan özsaygı envanteri kullanılmıştır. Bu ölçümün Türk örneklemeleri üzerinde güvenilirlik ve geçerlik bilgileri ilk olarak

Çuhadaroğlu (1986) ve Tuğrul (1994) tarafından elde edilmiştir. 10 maddeden (örn., “Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.”) oluşan bu envanter 7 basamaklı ölçekler üzerinde değerlendirilmiştir (1 = hiç katılmıyorum, 7 = kesinlikle katılıyorum) ve yüksek düzeyde iç tutarlık göstermiştir (Cronbach alfa = .89).

İlişkilerde Mutluluk Ölçeği. Katılımcıların ilişki doyumunu ölçmek amacıyla Fletcher, Fitness ve Balmpied (1990) tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye Tutarel-Kışlak (2002) tarafından uyarlanan İlişkilerde Mutluluk Ölçeği (İMÖ; Relationship Happiness Scale; RHS) kullanılmıştır. Ölçek, romantik ilişkinin kişi tarafından nasıl algılandığıyla ilgili 6 madde (örn., “Birlikte olduğum kişiyle iyi bir ilişkim var.”) içermekte ve 7 aralıklı ölçek üzerinden (1 = beni hiç tanımlamıyorum, 7 = tamamıyla beni tanımlıyorum) değerlendirilmektedir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .91 olarak bulunmuştur.

Bulgular

YİYE-II’nin Faktör Yapısı

YİYE-II’nin geçerliğini sınamak amacıyla ölçeğin faktör yapısı ölçeği oluşturan 36 madde üzerinde temel bileşenler (faktör) analizi yapılarak incelenmiştir. Çok değişkenli aşırı puana sahip 9 kişi örneklemden çıkarıldığı için bu analiz 247 katılımcının verileri kullanılarak yapılmıştır. Analiz sonunda özdeğeri 1’in üzerinde 7 faktör bulunmasına rağmen, faktör sayısının belirlenmesine ilişkin kriterler iki faktörlü bir çözümü desteklemiştir. İki faktörlü çözüm sonunda toplam varyansın %38’i açıklanmıştır. Kaçınma boyutuna karşılık gelen birinci faktör toplam varyansın %21.36’sını,

kaygı boyutuna karşılık gelen ikinci faktör ise toplam varyansın %16.33’ünü açıklamıştır. Ölçeğin maddelerinin faktör yükleri Tablo 1’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi 5, 6, 19, 23 ve 29. maddeler iki faktörden de .30’un üzerinde yük almıştır. 35. madde ise kaygı boyutunda yer almakla birlikte sadece kaçınma boyutundan yük almıştır. Ancak kuramsal nedenlerle, ilerleyen analizlerde bu maddenin kaygı boyutundaki yeri korunmuştur.

YİYE-II’nin faktör yapısının incelenmesi amacıyla Fraley ve arkadaşlarının (2000) önerisi doğrultusunda doğrulayıcı faktör analizi de yapılmıştır. YİYE-II’nin her alt ölçeğindeki 18 madde Fraley ve arkadaşları tarafından rapor edilen ayırdetme değerlerine göre üçerli gruplara bölünmüştür. Böylece her boyut için 6 olmak üzere toplam 12 grup elde edilmiştir. Uyum indeksleri verinin iki faktörlü çözümle tanımlanabileceğini göstermiştir ($GFI = .86$; $NNFI = .86$; $CFI = .89$; $RMR = .087$; bu indekslerin ayrıntılı açıklaması için bkz., Tabachnick ve Fidell, 2001). Modeldeki tüm standartlaştırılmış faktör yükleri istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu değerler kaçınma boyutu için .56 ile .87 arasında, kaygı boyutu için .57 ile .80 arasında değişmektedir. Ayrıca kaygı ve kaçınma boyutlarını temsil eden iki gizil bileşen arasında .42 oranında bir yapısal ilişki olduğu bulunmuştur.

YİYE-II’nin Geçerliği

YİYE-II’nin kaygı ve kaçınma alt ölçeklerinin yukarıda tanıtılan değişkenlerle ilişkisi Tablo 2’de sunulmuştur. Görüldüğü gibi kaygı boyutu özsaygı ve ilişki doyumunu ile olumsuz yönde anlamlı ilişki göstermekte iken

Tablo 1
YİYE-II'nin Faktör Yapısı

Maddeler	Kaçınma	Kaygı
1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.*	-.179	.526
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	.487	.088
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.	.167	.723
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissederim.	.617	.029
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği duygusuna kapılırım.	.313	.594
6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak bana zor gelir.	.421	.434
7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsemediğim kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.	.228	.729
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahattım.	.709	.193
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	-.149	.398
10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	.573	.257
11. İlişkilerimi kafama çok takarım.	-.069	.565
12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	.719	.112
13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.	.123	.647
14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	.616	.163
15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.	.267	.691
16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.	.662	.222
17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.	.045	.636
18. Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez.	.698	.255
19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendime olan güvenimi sarsar.	.465	.374
20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.	.559	-.177
21. Terk edilmekten pek korkmam.	-.080	.620
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir.	.578	-.197
23. Birlikte olduğum kişinin, bana istediğim kadar yakın olmadığını düşünürüm.	.338	.416
24. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.	.685	-.204
25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.	.250	.408
26. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.	.652	-.237
27. Çok yakın olma arzumu bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	-.005	.498
28. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissederim.	.637	.150
29. Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıktan sonra, benden hoşlanmayacağından korkarım.	.461	.346
30. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahattım.	.589	.261
31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkelenendirir.	.032	.421
32. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.	.474	.186
33. Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım.	.229	.455
34. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır.	.525	-.145
35. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda fark eder.	.347	.180
36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.	.580	.028
Açıklanan Varyans %	21.37	16.33
Özdeğerler (Eigenvalues)	7.69	5.88
Cronbach Alfa	.90	.86

*Tek sayılı maddeler kaygı, çift sayılı maddeler kaçınma boyutlarına aittir. .30'un üzerindeki faktör yükleri koyu olarak gösterilmiştir.

Tablo 2*Bağlanma Boyutlarının Birbirleriyle ve Diğer Değişkenlerle İlişkisi*

	Kaygı Kaçınma	
Özsaygı (n = 255)	-.32**	-.19**
Onaylanmama Kaygısı (n = 256)	.55**	.17**
Ayrılık Kaygısı (n = 256)	.34**	-.09
Başkalarını Memnun Etme (n = 256)	.44**	.12
Yalnızlıktan Hoşlanma (n = 256)	.06	.15*
İlişki Doyumu (n = 112)	-.23*	-.49**

* p < .05, ** p < .01

(sırasıyla $r = -.32$, $p < .01$; $r = -.23$, $p < .05$), onaylanmama kaygısı, ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme ile bu ilişki olumlu yönde ve anlamlıdır (sırasıyla $r = .55$, $p < .01$; $r = .34$, $p < .01$; $r = .44$, $p < .01$). Beklendiği gibi kaygı boyutunun yalnızlıktan hoşlanma ile ilişkisi bulunmamaktadır.

Kaçınma boyutunun ise özsaygı ve ilişki doyumuna ile olumsuz yönde anlamlı bir ilişkisi bulunmakta (sırasıyla $r = -.19$, $p < .01$; $r = -.49$, $p < .01$), aynı boyut onaylanmama kaygısı ve yalnızlıktan hoşlanma ile olumlu yönde ilişki göstermektedir (sırasıyla $r = .17$, $p < .01$; $r = .15$, $p < .05$). Beklendiği gibi kaçınma boyutunun ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme ile anlamlı bir ilişkisi gözlenmemiştir.

İç Tutarlık

Gerek kaçınma, gerekse kaygı boyutları yüksek düzeyde iç tutarlığa sahip olup, Cronbach alfa katsayıları bu boyutlar için sırasıyla .90 ve .86'dır.

Test-Tekrar Test Güvenirliği

YİYE-II'nin kaygı ve kaçınma boyutlarının test-tekrar test güvenirlikleri her iki zamanda da ölçüğü dolduran 86 katılımcının verileri kul-

lanılarak yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda kaygı boyutunun .82, kaçınma boyutunun da .81 oranında test-tekrar test güvenirliğine sahip olduğu bulunmuştur.

Tartışma

Bu çalışmada son yıllarda geliştirilen ve Türkiye'de henüz kullanılmayan YİYE-II'nin faktör yapısı, yapı geçerliği, iç tutarlığı ve test-tekrar test güvenirliği sınanmıştır. Hem betimleyici hem de doğrulayıcı faktör analizleri, YİYE-II'nin iki faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Az sayıda madde karşıt boyuttan çapraz yük almasına karşın iki faktörlü yapı, özellikle doğrulayıcı faktör analizinde, hem yüksek model uyum indeksleri hem de yüksek faktör yükleriyle açık olarak gözlenmiştir. İki boyutun da hem yüksek iç tutarlığa hem de yüksek test-tekrar test güvenirliğine sahip olduğu bulunmuştur.

YİYE-II'nin yapı geçerliğine yönelik bulgular da, faktör yapısını destekler şekilde sonuçlar vermiştir. Gerek kaygı gerekse kaçınma boyutları özsaygı ile ters yönde ilişki göstermiştir. Bu bulgu, bağlanma literatüründeki güvenli bağlanma ve özsaygı arasındaki olumlu ilişkiyi (örn., Bylsma ve ark., 1997) destekler yöndedir. Yine yetişkin bağlanması kuramının öngöreceği şekilde bağlanmaya ilişkin kaygı onaylanmama kaygısı, ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme ile olumlu yönde ilişki göstermiştir. Bu ilişkinin, bağlanmaya ilişkin kaygısı yüksek olan kişilerin bağlanma figürü ile olan psikolojik mesafeyi en aza indirme eğiliminden (Mikulincer ve Florian, 2001) kaynaklandığı söylenebilir. Diğer taraftan, yüksek kaçınma puanına sahip kişilerin daha fazla yalnızlıktan hoşlandığına işaret eden bul-

gu da, bu kişilerin bağlanma figüründen uzak olma ve kendi kendine yetme eğilimleriyle paraleldir ve kuramın sayıltılarıyla örtüşmektedir.

Bu çalışmada YİYE-II'nin yapı geçerliğini sınamak için kullanılan bir başka değişken de ilişki doyumdur. YİYE-II'nin gerek kaygı gerekse kaçınma boyutu, ilişki doyumu ile ters yönde ilişki göstermiştir. Bu bulgu da yetişkin bağlanma yazınında sıklıkla rastlanan bağlanma güvenliği ve ilişki doyumu arasındaki olumlu ilişkiyle paraleldir. (Bu konuda detaylı bir literatür taraması için bkz., Mikulincer ve ark., 2002).

Son zamanlarda yaptığı bir çalışmada Sümer (baskıda), Türkiye'de kullanılan yetişkin bağlanma ölçeklerinin (İlişkiler Anketi, İA; İlişki Ölçekleri Anketi, İÖA ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, YİYE) bir karşılaştırmasını yapmış ve bağlanmayı boyut düzeyinde ölçen YİYE'nin en iyi psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada da YİYE-II'nin kabul edilirdüzye psikometrik kaliteye sahip olduğu ortaya konmuştur. YİYE-II'nin daha yüksek ölçüm duyarlılığına sahip olması itibariyle, gerek YİYE'den gerekse İA ve İÖA'dan daha yüksek düzeylerde ölçüm gücüne sahip olduğu öne sürülebilir. Bu nedenle yazarlar, araştırmacılara yetişkin bağlanması araştırmalarında YİYE-II'yi kullanmalarını önermektedirler.

Her ölçek gibi YİYE-II'nin de kısıtlılıkları vardır. Birincisi, diğere bağlanma ölçeklerinden daha yüksek ölçüm duyarlılığına sahip olmasına rağmen, YİYE-II de diğere bağlanma ölçekleri gibi yüksek düzeyde güvenli bağlanmayı, güvensiz bağlanmaya oranla, daha az ölçüm du-

yarlılığıyla ölçmektedir (Fraley ve ark., 2000). YİYE-II'nin maddelerinin geçmişte oluşturulan bağlanma ölçeklerinin maddeleri arasından seçildiği göz önüne alındığında bu kısıtlılığın ortadan kaldırılması düşük kaygı ve düşük kaçınmayı ölçen yeni maddeler yazılmasıyla mümkündür.

YİYE-II'nin ikinci bir kısıtlılığı ise anlamca fazla örtüşen bazı maddelerin gereksiz tekrarlara neden olmasıdır (örn., 30. madde: "Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahatımdır." ve 32. madde: "Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır."). Bu kısıtlılığın aşılması için de Fraley ve arkadaşları (2000), bağlanmaya ilişkin kaygı ve kaçınmanın farklı davranışsal sonuçlarını ölçen maddeler yazılmasını önermektedirler.

Öz bildirim yoluyla veri toplayan araştırmacılar için üçüncü bir kısıtlılık da gerek YİYE'nin gerekse YİYE-II'nin uzun ölçekler olmasıdır. Araştırmacılar, bağlanma ile ilişkisini araştırdıkları diğere değişkenler için de katılımcılardan çeşitli ölçekler doldurmasını isteyebilirler. Bu durumda çok uzun anket bataryaları doldurmak zorunda kalan katılımcılar sıkılabilmekte ve ölçümün kalitesi düşmektedir. Yetişkin bağlanması ölçümü ile ilgili gelecek çalışmaların bir amacı, YİYE-II'ye yakın düzeyde ölçüm duyarlılığı gösteren daha kısa ölçeklerin geliştirilmesi olmalıdır.

Son olarak, bu çalışmanın önemli bir sınırlılığı örneklemin sadece üniversite öğrencilerinden oluşmasıdır. Gelecek çalışmaların YİYE-II'nin psikometrik özelliklerini farklı örneklerde (örn., evli çiftler) sınaması gerekmektedir.

YİYE-II gibi ölçüm duyarlılığı yüksek, güvenilir ve geçerli ölçeklerin geliştirilmesiyle yetişkin bağlanması alanında, bağlanmanın çeşitli psikolojik değişkenlerle ilişkisinden bağlanma stillerinin sürekliliği ve istikrarına kadar birçok konuda daha kesin sonuçlara ulaşılabilecektir.

Kaynaklar

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S., (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the Strange Situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *Journal of Personality and Social Psychology, 61*, 226-244.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Volume 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Volume 2. Separation*. New York: Basic Books.
- Beck, A. T., Epstein, N., Harrison, R. P., & Emery, J. (1983). *Development of the Sociotropy-Autonomy Scale: A measure of personality factors in psychopathology*. Philadelphia: University of Pennsylvania.
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self report of measurement of adult attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 46-76). New York: Guilford.
- Bylsma, W. H., Cozzarelli, C., & Sümer, N. (1997). Relation between adult attachment styles and global self-esteem. *Basic and Applied Social Psychology, 19*, 1-16.
- Cassidy, J., & Kobak, R. R. (1988). Avoidance and its relationship with other defensive processes. In J. Belsky & T. Nezworski (Eds.), *Clinical implications of attachment* (pp. 300-323). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Collins, N. L., & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology, 58*, 644-663.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda benlik saygısı*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Feeney, J. A., Noller, P., & Hanrahan, M. (1994). Assessing adult attachment. In M. B. Sperling & W. H. Berman (Eds.), *Attachment in adults: Clinical and developmental perspectives* (pp. 128-152). New York: Guilford Press.
- Fletcher, G. J. O., Fitness, J., & Blampied, N. M. (1990). The link between attributions and happiness in close relationships: The roles of depression and explanatory style. *Journal of Social and Clinical Psychology, 9*, 243-255.
- Fraley, R. C., & Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology, 4*, 132-154.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology, 78*, 350-365.
- George, C., Kaplan, N., & Main, M. (1985). *Attachment interview for adults*. Unpublished Manuscript, University of California: Berkeley.
- Hambleton R. K., Swaminathan H., & Rogers, H. J. (1991). *Fundamentals of item response theory*. Newbury Park, California: Sage Publications.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*, 511-524.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry, 5*, 1-22.
- Hesse, E. (1999). The Adult Attachment Interview: Historical and current perspectives. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment* (pp. 395-433). New York: Guilford.
- Main, M., Kaplan, N., & Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development, 50* (1-2, Serial No. 219), 66-104.

- Mikulincer, M., & Florian, V. (2001). Attachment style and affect regulation: Implications for coping with stress and mental health. In G. Fletcher & M. Clark (Eds.), *Blackwell handbook of social psychology: Interpersonal processes* (pp. 537-557). Oxford, UK: Blackwell.
- Mikulincer, M., Florian, F., Cowan, P. A., & Cowan, C. P. (2002). Attachment security in couple relationships: A systemic model and its implications for family dynamics. *Family Process*, 41, 405-434.
- Mikulincer, M., Florian, F., & Weller, A. (1993). Attachment styles, coping strategies, and posttraumatic psychological distress: The impact of the Gulf War in Israel. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, 817-826.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and adolescent self-image*. Princeton: Princeton University Press.
- Shaver, P. R., Hazan, C., & Bradshaw, D. (1988). Love as attachment: The integration of three behavioral systems. In J. R. Sternberg & M. L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 68-99). New Haven, CT: Yale University Press.
- Sibley, C. G., & Liu, J. H. (2004). Short term temporal stability and factor structure of the Revised Experiences in Close Relationships (ECR-R) measure of adult attachment. *Personality and Individual Differences*, 36, 969-975.
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 971-980.
- Sümer, N. (baskıda). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*.
- Sümer, N., & Güngör D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleminde psikometrik değerlendirilmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14, 71-106.
- Sümer, N., Selçuk E., & Günaydın, G. (2005). *Anne-baba tutum ve davranışlarının çocuğun duygusal gelişimi üzerindeki etkileri* (BAP-2005-01-04-01). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Şahin, N. H., Ulusoy, M., & Şahin, N. (1993). Exploring the sociotropy-autonomy dimensions in a sample of Turkish psychiatric patients. *Journal of Clinical Psychology*, 49, 751-763.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics (4th edition)*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Tuğrul, C. (1994). Alkoliklerin çocuklarının aile ortamlarındaki stress kaynakları, etkileri ve stresle başa çıkma yolları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9, 57-73.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (2002). İlişkilerde Mutluluk Ölçeği (İMÖ): Güvenirlilik ve geçerlik çalışması. *Kriz Dergisi*, 10, 37-44.